диктується в темпі, обумовленому слідчим; при цьому слова зачитуються так, як вони вимовляються, розділові знаки голосом не виділяються. Якщо обставини справи дозволяють, то 3-4 рази диктується зміст підлягаючого досліджуванню документу. Якщо при відібранні експериментальних зразків виявиться, що особа прагне змінити свій почерк і уповільнює або прискорює темп письма, це необхідно перешкоджати шляхом прискорення або уповільнення диктування. Відібрання експериментальних зразків проводиться в кілька прийомів. У разі якщо слідчий визнає зайвим ознайомлення особи зі змістом досліджуваного документа, йому диктується спеціально складений текст, що містить фрагменти і окремі слова з цього документа. Ні в якому разі не можна давати списувати з досліджуваного тексту або змальовувати з досліджуваного підпису. Якщо досліджуваний документ виконаний з наслідуванням друкованого або іншого шрифту, або лівою рукою, особі повинно бути запропоновано виконати зразки усіма відомими йому шрифтами і не тільки правою, але й лівою рукою. У тих випадках, коли у слідчого є підстави припускати, що досліджуваний документ був виконаний в незвичайних умовах або навмисно зміненим почерком, при відібранні зразків можуть бути створені відповідні умови: заданий певний темп письма, запропоновані аналогічні за змістом тексти, подібні пишучі прилади та матеріали і т.п. Ймовірному виконавцю досліджуваного документа може бути запропоновано виконати текст в рукавичках, без окулярів або в темних окулярах, зі зміною пози, положення аркуша паперу, підкладці та інше. У деяких випадках, коли експертиза повинна бути проведена тільки по умовно-вільним зразкам (якщо не виявлені вільні зразки, а відібрати експериментальні неможливо), експерту доводять до відома про причини неможливості надання інших зразків, про що вказується в постанові/ухвалі про призначення судової експертизи. Тоді проведення експертного дослідження ускладняється, хоча в деяких випадках питання, поставлене перед експертом, все ж може бути вирішене за умови, що в зразках виявиться достатня ідентифікаційна сукупність ознак почерку.

Примак Роман Миколайович,
старший викладач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз ННІ №2 НАВС

ЩОДО МОЖЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ОБЛІКІВ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ ПРИСТРОЇВ

Наказ МО №661 від 8.12.2016 визначає класифікацію безпілотних літальних пристроїв, що застосовуються всіма суб’єктами авіаційної

діяльності, а також військовими частинами (установами) центральних органів виконавчої влади, Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, у складі яких є підрозділи з використання безпілотних авіаційних комплексів.

За класами БпЛА БпАК класифікуються як: І клас «Легкі» (злітною масою до 150 кг), до якого належать: мікро (тактичні) БпЛА БпАК, що мають злітну масу менше 2 кг, радіус дії до 5 км; міні (тактичні поля бою) БпЛА БпАК, що мають злітну масу від 2 до 15 кг, радіус дії більше 5 км; малі (тактичні) БпЛА БпАК, що мають злітну масу більше 15 кг, радіус дії більше 25 км. БпЛА І класу запускаються з руки, за допомогою катапульти, мобільних пускових пристроїв або використовують ЗПС (ЗПМ);

ІІ клас "Середні" (злітною масою від 150 до 600 кг), до якого належать тактичні (оперативно-тактичні) БпЛА БпАК з радіусом дії більше 50 км. БпЛА ІІ класу запускаються за допомогою катапульти, мобільних пускових пристроїв або використовують ЗПС (ЗПМ);

ІІІ клас “Важкі” (злітною масою більше 600 кг), до якого належать: оперативні БпЛА БпАК (medium altitude long endurance - MALE, середньої висоти, довгої тривалості), що застосовуються на висоті до 13700 м (45000 футів) та мають радіус дії більше 200 км; стратегічні БпЛА БпАК (high altitude long endurance - HALE, великої висоти, довгої тривалості), що застосовуються на висоті до 19800 м (65000 футів) та мають радіус дії більше 200 км. БпЛА ІІІ класу потребують ЗПМ зі штучним покриттям.

За призначенням БпЛА БпАК класифікуються як: бойові БпЛА БпАК - призначені для виконання бойових завдань; спеціальні БпЛА БпАК - призначені для виконання спеціальних завдань як ретранслятори та мішені, а також для спостереження та моніторингу об’єктів, території тощо.

За типом, місцем базування, способом зльоту та посадки, типом системи керування польотом БпЛА БпАК поділяються на такі: за типом літального апарата; за місцем базування; за способом зльоту; за способом посадки; за типом системи керування польотом тощо.

Вважаю за необхідне розмежувати БПЛА згідно класифікації, можливостей застосування, технічних характеристик на наступні групи:

1. **Не заборонені** (вільне зберігання та використання на території України).

Не несуть за собою жодної юридичної відповідальності.

2. **Обмежені в доступі** (можливе використання за умови наявності відповідного дозволу органів влади (обов’язкова реєстрація засобу, ліцензія, право на керування).

У разі порушення умов використання особа притягується до адміністративної відповідальності.

1. **Заборонені до зберігання та використанн**я (можливе застосування тільки ЗСУ та воєнізованими підрозділами МВС, МНС, ПС України. Згідно своїх тактико-технічних характеристик у разі злочинних намірів чи халатності особи, що їх використовує, може призвести до тяжких наслідків).

Незаконне зберігання та використання тягне за собою кримінальну відповідальність.

Також, в разі настання випадку порушення статті Кримінального кодексу України в якій предметом злочину є БПЛА, обов'язково повинна бути призначена судова експертиза для вирішення наступних питань:

1. Який тип, вид безпілотного літального апарату?
2. Чи в справному стані на момент огляду та на момент використання знаходиться БПЛА?
3. Чи були до механізму БПЛА внесені технічні зміни (заводським, кустарним чи саморобним способом), що могли призвести до наслідків?
4. Чи мала можливість особа, що керувала БПЛА, уникнути зіткнення з літальними апаратами чи іншими перешкодами? Та інше.

Тому потрібно створити робочу групу із залученням представників експертних підрозділів щодо розроблення окремої методики експертного дослідження безпілотних літальних пристроїв.

Разом з тим, якщо новостворена методика даватиме можливість вирішувати весь спектр завдань (ідентифікаційні, діагностичні, класифікаційні та ситуативні), можливо доцільно створити оперативно-пошукові та інформаційно-довідкові колекції.

Список використаних джерел

1. Наказ МВС України №575 від 07.07.2017 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17
2. Наказ МО України №661 від 8.12.2016 «Про затвердження Правил виконання польотів безпілотними авіаційними комплексами державної авіації Україн». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0031-17
3. Наказ МВС України №390 від 10.09.2009 «Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09

Примак Роман Миколайович,
старший викладач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз ННІ №2 НАВС

Злагода Василь Леонідович,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр» Національної академії внутрішніх справ